

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 07.12.2005, sp. zn. 31 Cdo 1529/2004, ECLI:CZ:NS:2005:31.CDO.1529.2004.1

Číslo: 72/2006

Právní věta: Oprávněný držitel práva osobního užívání pozemku měl k 1. 1. 1992 stejná práva jako osobní uživatel pozemku; proto se jeho právo k uvedenému datu změnilo podle § 872 odst. 1 a 2 obč. zák. v právo vlastnické.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 07.12.2005

Spisová značka: 31 Cdo 1529/2004

Číslo rozhodnutí: 72

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Vlastnictví

Předpisy: § 872 odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobci se domáhali určení, že jsou vlastníky v žalobě specifikovaných pozemků. K těmto pozemkům nabyli právo osobního užívání, které se v roce 1992 přeměnilo ze zákona (§ 872 obč. zák.) na právo vlastnické; přesto v katastru nemovitostí je jako jejich vlastnice zapsána i žalovaná. Žalovaná se vzájemným návrhem podaným v průběhu řízení domáhala určení, že vlastníci předmětných pozemků je ona; tvrdila, že je nabyla v roce 1986 děděním po její zemřelé matce.

O k r e s n í s o u d v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 9. 5. 2001 zamítl žalobu, aby bylo určeno, že „ve společném jmění manželů žalobců je pozemková parcela KN st. č. 546 o výměře 46 m², zastavěná plocha, objekt bydlení a KN č. 2980/12 o výměře 261 m², ostatní plocha, jiná plocha, tak, jak jsou tyto nemovitosti zapsány na LV č. 377 pro obec K. Ú. a k. ú. K. Ú. v katastru nemovitostí u Katastrálního úřadu v Č. B.“ (výrok I), dále určil, že žalovaná je výlučnou vlastnící parc. č. 546 zastavěná plocha a parcely č. 2980/12 ostatní plocha, zapsaných v katastru nemovitostí na LV č. 232 u Katastrálního úřadu pro okres Č. B., k. ú. K. Ú. (výrok II) a rozhodl o nákladech řízení.

Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že rodiče žalované podepsali prohlášení, že převádějí do vlastnictví státu bezplatně „půdu sdruženou do společného družstevního hospodaření“ (šlo o pozemek parc. č. 347, který byl přečíslován na parc. č. 2980, vedený v kat. území K. Ú.). Pozemek parc. č. 2980/12 o výměře 294 m², oddělený z parc. č. 2980 geometrickým plánem z roku 1966, byl rozhodnutím ONV v Č. B. z 18. 6. 1973 přidělen do osobního užívání žalobcům, kteří uzavřeli 20. 6. 1973 s MNV K. Ú. dohodu o osobním užívání tohoto pozemku. Žalobci postavili na pozemku parc. č.

2480/12 v roce 1974 chatu a pozemek byl rozdělen na parc. č. 546, zastavěná plocha, o výměře 33 m², a parc. č. 2980/12 o výměře 261 m², ostatní plocha. V katastru nemovitostí jsou na listu vlastnictví č. 377 žalobci zapsáni jako vlastníci těchto pozemků s tím, že právo osobního užívání pozemků se podle 872 odst. 4 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku ve znění novely provedené zákonem č. 509/1991 Sb., změnilo k 1. 1. 1992 v bezpodílové spoluvlastnictví manželů (od 1. 8. 1998 podle zákona č. 91/1998 Sb. společné jmění manželů). V katastru nemovitostí je však duplicitně na listu vlastnictví č. 232 jako vlastnice pozemku parc. č. 2980, vedeného ve zjednodušené evidenci, zapsána žalovaná, a to na základě dědictví po její matce.

Soud prvního stupně dospěl k závěru, že rodiče žalované vlastnictví předmětného pozemku parc. č. 2980 nepozbyli, neboť jejich prohlášení o bezúplatném převodu pozemků na stát bylo absolutně neplatné pro neurčitost a nesrozumitelnost a proto, že projevy účastníků darovací smlouvy nebyly na téže listině. Stát tak přidělil žalobcům do osobního užívání pozemek, který mu nepatřil, a proto nemohla být dohoda o zřízení práva osobního užívání, kterou žalobci se státem uzavřeli, platná. Proto právo osobního užívání pozemku pro žalobce nevzniklo a žalobci se nestali vlastníky předmětných pozemků podle § 872 odst. 4 obč. zák.; nenabývali vlastnictví k pozemkům ani vydržením.

K r a j s k ý s o u d v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 16. 10. 2001 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že určil, že předmětné pozemky jsou ve společném jmění žalobců, a zamítl vzájemnou žalobu žalované, že je jejich výlučnou vlastníci. Odvolací soud poukázal na nález Ústavního soudu ze dne 28. 5. 1997, sp. zn. II ÚS 103/96, z něhož vyplývá, že rozhodnutím o přidělení pozemku do osobního užívání, byť nešlo o pozemek ve státním vlastnictví, bylo rozhodnutím orgánu státní správy, které nabylo účinnosti, a proto mohla být na jeho základě platně uzavřena i dohoda o zřízení práva osobního užívání pozemku.

K dovolání žalované Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 11. 7. 2002 rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Dovolací soud považoval za správný závěr soudů obou stupňů, že nedošlo k platnému darování sporného pozemku na základě prohlášení manželů A. a K. Š. z 29. 7. 1964 pro neurčitost darovací smlouvy podle § 37 obč. zák. a nedostatek její formy podle § 46 odst. 2 obč. zák. Pozemek tedy zůstal ve vlastnictví manželů Š., po smrti K. Š. v roce 1970 ve vlastnictví A. Š. Uvedl, že dohoda o zřízení práva osobního užívání se přičila ustanovení § 199 odst. 1 obč. zák. Touto dohodou se zřizovalo právo osobního užívání k pozemku, který nebyl v socialistickém společenském vlastnictví, a taková dohoda byla podle § 39 obč. zák. neplatná. Na základě této absolutně neplatné dohody nemohlo vzniknout žalobcům právo osobního užívání a nemohlo se tak přeměnit ani na právo vlastnické.

Odvolací soud, vázán právním názorem dovolacího soudu, usnesením ze dne 22. 10. 2002 rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Soud prvního stupně poté rozsudkem ze dne 20. 11. 2003 rozhodl stejně jako ve svém předchozím rozsudku.

Odvolací soud rozsudkem ze dne 26. 3. 2004 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně ve výroku, kterým byla zamítnuta žaloba na určení, že ve společném jmění žalobců jsou v žalobě blíže specifikované nemovitosti, a změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že zamítl vzájemnou žalobu na určení, že výlučnou vlastníci sporných pozemků je žalovaná. Odvolací soud převzal skutková zjištění soudu prvního stupně a považoval za správný jeho závěr, že stát nenabyl darováním vlastnictví k pozemkům manželů Š. pro absolutní neplatnost darovací smlouvy. Vázán právním názorem dovolacího soudu o neplatnosti dohody o zřízení práva osobního užívání žalobců k předmětným pozemkům odvolací soud dovodil, že žalobci nemohli nabýt vlastnictví k těmto pozemkům transformací podle § 872 odst. 4 obč. zák. ve znění před novelou provedenou zákonem č. 509/1991 Sb. Považoval za správný závěr soudu prvního stupně, že žalobci nemohli nabýt vlastnictví k těmto pozemkům ani vydržením. Odvolací soud však shledal neoprávněným nárok žalované na určení, že je vlastníci sporných pozemků; tento nárok se opírá o obecné občanskoprávní předpisy,

ačkoliv žalovaná jej již dříve uplatnila podle zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (dále „zákon o půdě“). Pozemek právních předchůdců žalované (z něhož vznikly sporné pozemky), přešel na stát v rozhodném období podle tohoto zákona. Stát začal s tímto pozemkem nakládat jako vlastník poté, co právní předchůdci žalobkyně dne 29. 7. 1964 prohlásili, že bezúplatně převádějí pozemky do vlastnictví státu. Protože došlo k převzetí pozemků státem bez právního důvodu, jde o skutkovou podstatu § 6 odst. 1 písm. p) zákona o půdě. Žalovaná se jako oprávněná osoba podle zákona o půdě nemůže domáhat ochrany vlastnického práva podle obecných předpisů. Odvolací soud odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2003, sp. zn. [31 Cdo 1222/2001](#), v němž je otázka vztahu restitučních právních předpisů k předpisům obecným řešena shodně.

Proti rozsudku odvolacího soudu podali dovolání žalobci i žalovaná.

Dovolání žalobců směřuje proti potvrzujícímu výroku, kterým byla zamítnuta žaloba na určení, že ve společném jmění manželů žalobců jsou v žalobě blíže specifikované nemovitosti. Přípustnost dovozují z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Žalobci mají za to, že jsou vlastníky sporných pozemků. Ty vznikly rozdělením pozemku přiděleného jim řádně do osobního užívání a za platnou považují dohodu o osobním užívání přiděleného pozemku, kterou se státem uzavřeli. Jen jejich vlastnictví ke sporným pozemkům je v současné době vyznačeno v katastru nemovitostí na listu vlastnictví č. 377. Vzhledem k tomu, že výklad zákonných ustanovení vztahujících se k dané problematice není jednotný, navrhuji, aby byla věc předložena k rozhodnutí velkému senátu podle ustanovení § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. Navrhuji, aby dovolací soud rozsudky soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná podle obsahu dovolání napadla výrok rozsudku odvolacího soudu, kterým byla zamítnuta žaloba, že je výlučnou vlastnící předmětných pozemků. Nepovažuje za správný názor odvolacího soudu, že jí přísluší ochrana vlastnického práva k pozemkům podle zákona o půdě jako *lex specialis*, a to konkrétně podle § 6 odst. 1 písm. p) tohoto zákona. Soudy obou stupňů dospěly k závěru, že darovací smlouva, kterou její právní předchůdci darovali pozemky státu, je neplatná z důvodu neurčitosti podle § 37 obč. zák. a § 46 odst. 2 obč. zák. Takový způsob přechodu věci na stát však není skutkovou podstatou podle § 6 odst. 1 písm. p) citovaného zákona, tj. převzetí věci bez právního důvodu. Restituční zákon nevymezuje, co se rozumí pod pojmem „převzetí věci bez právního důvodu“, proto je třeba výklad hledat v občanském zákoníku. Ten v ustanovení § 452 vymezil pojem bezdůvodného obohacení tak, že jde o majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu a plněním z právního úkonu, který odpadl. Občanský zákoník rozlišuje plnění bez právního důvodu a plnění z neplatného právního úkonu. Za plnění bez právního důvodu je nutno považovat případy, kdy právní důvod plnění neexistoval již od počátku. Plnění z neplatného právního úkonu je takovým plněním, kdy právní důvod plnění sice z formálního hlediska existoval, ale byl od počátku neplatný. Restituční důvod podle § 6 odst. 1 písm. p) citovaného zákona proto nedopadá na případy, kdy stát převzal věc na základě existujícího právního úkonu, v dané věci darovací smlouvy, byť neplatné. Na daný vztah se zvláštní zákon nevztahuje a je proto třeba použít občanský zákoník jako předpis obecný. Skutečnost, že žalobkyně uplatnila nárok též podle zákona o půdě, je pro právní posouzení věci irelevantní. Podle žalované tak není rozsudek sp. zn. 31 Cdo 1222/201 v dané věci použitelný, ale naopak odkazuje na rozsudky sp. zn. [23 Cdo 2417/98](#), [3 Cdon 202/96](#), [3 Cdon 503/96](#) a [22 Cdo 560/99](#). Navrhuje, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

K podaným dovoláním se žalobci ani žalovaná nevyjádřili.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, řádně zastoupenými oprávněnými účastníky řízení a obsahuje stanovené náležitosti (§ 240 odst. 1, § 241 odst. 1 a 4 a § 241a odst. 1 a 2 o. s. ř.), a proto se dále zabýval přípustností a důvodností dovolání.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Žalobci napadli dovoláním potvrzující výrok rozsudku odvolacího soudu. Přípustnost dovolání proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu se řídí ustanovením § 237 odst. 1 písm. b) a c) o. s. ř.

V posuzovaném případě není dovolání přípustné podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř., neboť první rozsudek soudu prvního stupně z 9. 5. 2001 byl sice odvolacím soudem zrušen, ale dalším rozsudkem z 20. 11. 2003 soud prvního stupně ohledně žalobci napadeného výroku rozhodl stejně, a to tak, že žalobu zamítl.

Podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam.

Přitom podle ust. § 237 odst. 3 o. s. ř. rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam (odstavec 1 písm. c/) zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Z toho, že přípustnost dovolání je ve smyslu citovaného ustanovení spjata se závěrem o zásadním významu rozsudku po stránce právní, vyplývá, že také dovolací přezkum se otevírá pro posouzení otázek právních; způsobilým dovolacím důvodem, jímž lze dovolání odůvodnit, je zásadně důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., jehož prostřednictvím lze namítat, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci; není jím naopak důvod, kterým by bylo možné vytýkat nesprávnost skutkových zjištění (§ 241a odst. 3 o. s. ř.).

Namítají-li proto žalobci v dovolání „nedostatečně zjištěný skutkový stav“ ohledně obsahu originálů listin, týkajících se darování pozemku, jde o dovolací důvod, kterým nelze potvrzující rozsudek odvolacího soudu napadat (§ 241a odst. 3 o. s. ř.). K tomu, že žalovaná již není v katastru nemovitostí zapsána jako duplicitní vlastnice sporných pozemků, žalobci důkaz v nalézacím řízení nepředložili. Kromě toho rozsudek odvolacího soudu vychází ze závěru o nedostatku věcné aktivní legitimace žalobců (tedy, že žalobci nejsou vlastníky pozemků), nikoli ze závěru, že vlastníci pozemků je žalovaná. To bylo vyjádřeno i změnou rozsudku soudu prvního stupně, když odvolací soud vzájemnou žalobu žalované na určení jejího vlastnictví k pozemkům zamítl.

Rozsudek odvolacího soudu je v potvrzujícím výroku rozhodnutím po právní stránce zásadního významu; za otázku, která z tohoto rozsudku činí zásadní rozhodnutí (§ 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.) považuje dovolací soud posouzení účinků dohody o zřízení práva osobního užívání pozemku, uzavřené na základě rozhodnutí o přidělení pozemku do osobního užívání, a to v případě, že předmětný pozemek nebyl v tzv. socialistickém společenském vlastnictví. Senát 22 Cdo se hodlá odchýlit od právního názoru, který vyslovil v rozsudku ze dne 11. 7. 2002, v němž dospěl k závěru, že na základě dohody o zřízení práva osobního užívání k pozemku, který nebyl v tzv. socialistickém společenském vlastnictví, nemohlo vzniknout právo osobního užívání, které by se posléze přeměnilo na vlastnické právo (§ 872 odst. 4 obč. zák.); proto věc předložil velkému senátu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu (§ 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů).

Právo osobního užívání pozemku, vzniklé podle dosavadních předpisů, které trvalo ke dni nabytí

účinnosti zákona č. 509/1991 Sb., se změnilo k 1. 1. 1992 na vlastnictví fyzické osoby (§ 872 odst. 1 obč. zák.).

Držitelem je ten, kdo s věcí nakládá jako s vlastní nebo kdo vykonává právo pro sebe. Držet lze věci, jakož i práva, která připouštějí trvalý nebo opětovný výkon (§ 129 odst. 1, 2 obč. zák.).

Je-li držitel se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře o tom, že mu věc nebo právo patří, je držitelem oprávněným. V pochybnostech se má za to, že držba je oprávněná. Nestanoví-li zákon jinak, má oprávněný držitel stejná práva jako vlastník (§ 130 odst. 1, 2 obč. zák.).

Občanský zákoník ve znění před novelou č. 509/1991 Sb. pojem „věcné právo“ neužíval. Přesto je nepochybné, že právo osobního užívání pozemku (§ 198 a násl. obč. zák. ve znění před novelou č. 509/1991 Sb.), bylo právem věcným; to vyplývá z jeho časové neomezenosti, z toho, že přecházelo na dědice a nemohlo být jednostranně vypovězeno; přecházelo též na nabyvatele budovy, která byla na pozemku jím zatíženém v souladu s jeho účelovým určením zřízena. Právo osobního užívání pozemku bylo právem připouštějícím trvalý výkon, a proto mohlo být předmětem oprávněné držby. Oprávněný držitel tohoto práva měl tedy po dobu oprávněné držby stejná práva jako subjekt tohoto práva; i když § 132 odst. 2 obč. zák. se v této souvislosti zmiňuje výslovně o vlastníkovi, vztahuje se pravidlo tam uvedené obdobně i na oprávněného držitele práva (rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [22 Cdo 536/2000](#), rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 2 Cdo 54/93, publikovaný v Právních rozhledech č. 2/1994, obdobně viz např. Knappová, M.: Držba. Právo a zákonnost č. 10/1992, s. 592, Čermák, K.: Držba a průmyslová práva. Bulletin advokacie č. 10/1999). Měl-li tedy oprávněný držitel práva osobního užívání pozemku k 1. 1. 1992 stejná práva jako subjekt práva osobního užívání, muselo se i jeho právo osobního užívání pozemku k tomuto dni změnit podle § 872 odst. 1 obč. zák. v právo vlastnické. K obdobnému závěru, byť s poněkud jinou argumentací, dospěl i Ústavní soud v nálezu sp. zn. [II. ÚS 114/04](#), publikovaném v ASPI pod č. 32050 (JUD).

Velký senát Nejvyššího soudu tak dospívá k závěru, že i oprávněný držitel práva osobního užívání pozemku se stal k 1. 1. 1992 jeho vlastníkem. Vzhledem k tomu není v této části (potvrzujícím výroku) rozhodnutí odvolacího soudu správné. V dalším řízení bude třeba zjistit, zda žalobci byli oprávněnými držiteli práva osobního užívání, tedy zda při zachování obvyklé opatrnosti nemohli zjistit, že pozemek, ke kterému bylo jejich právo zřízeno, byl v soukromém vlastnictví.

Dovolání žalované je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., není však opodstatněné, proto bylo zamítnuto (§ 243b odst. 2 o. s. ř.). Žalovaná se nemůže domáhat ochrany podle obecného předpisu, když jí příslušela ochrana vlastnického práva k pozemkům podle speciálního předpisu – zákona o půdě. Odvolací soud tak správně odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2003, sp. zn. [31 Cdo 1222/2001](#), podle něhož převzetím věci bez právního důvodu podle § 6 odst. 1 písm. p) zákona o půdě se rozumí nejen převzetí věci tzv. okupací, tj. aniž k tomu existoval právní důvod, ale i o spor, kdy stát převzal věc na základě správního rozhodnutí o vyvlastnění, které nebylo řádně doručeno a nenabývalo tak právní moci. Dovolací soud tak vyšel z toho, že převzetím věci bez právního důvodu je i převzetí na základě právního důvodu sice existujícího, ale nezpůsobilého vyvolat zamýšlené právní důsledky.

V posuzovaném případě to znamená, že převzetí věci státem na základě neplatného právního úkonu (darovací smlouvy) je z hlediska vztahu restituční žaloby a žaloby vlastnické podřaditelné pod pojem převzetí věci bez právního důvodu. Stejný názor zaujímá judikatura Ústavního soudu (nálezy sp. zn. [II. ÚS 114/04](#), [II. ÚS 504/04](#)). Poukaz žalované na jiné rozsudky Nejvyššího soudu je nepřipadný, neboť jde o rozsudky vydané před vydáním rozsudku sp. zn. [31 Cdo 1222/2001](#), který sjednotil do té doby nejednotnou judikaturu. Ustanovení § 452 obč. zák. nebylo koncipováno pro restituční vztahy a nelze je na ně způsobem navrhaným žalovanou vztáhnout.

Nejvyšší soud vzhledem k tomu, že dovolání žalobců je důvodné, rozhodnutí odvolacího soudu v dotčené části zrušil; vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i pro rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud v dotčené části i toto rozhodnutí a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (243b odst. 2, 3 o. s. ř.); dovolání žalované pro jeho nedůvodnost zamítl.

Odlišné stanovisko soudce JUDr. Františka Baláka:

I

K části odůvodnění prezentovaného rozhodnutí velkého senátu Nejvyššího soudu (dále jen rozhodnutí velkého senátu), jejíž obsah je shrnut v právní větě, namítám, že velký senát Nejvyššího soudu na danou věc použil nesprávná ustanovení právního předpisu.

Novelou občanského zákoníku provedenou zákonem č. 509/1991 Sb. byla vypuštěna část čtvrtá občanského zákoníku v předchozím znění, která upravovala osobní užívání (bytů, místností a pozemků). Institut práva osobního užívání pozemků tak k 1. 1. 1992 zanikl. S ohledem na tuto skutečnost a na přechodné ustanovení § 868 obč. zák. lze posuzovat možnost vzniku a trvání držby práva osobního užívání pozemku jen podle ustanovení občanského zákoníka ve znění před účinností uvedené novely. V době následující, t. j. od 1. 1. 1992, o takové držbě práva již není možno uvažovat, poněvadž institut osobního užívání věci zanikl. Pokud do uvedeného data „právo osobního užívání pozemku, vzniklé podle dosavadních předpisů“ trvalo, podle § 872 obč. zák. se k tomuto datu změnilo na vlastnické právo. Při řešení otázky, zda bylo možno právo osobního užívání pozemku držet, tedy nezbyvá než vyjít z ustanovení § 132a obč. zák. ve znění po novele provedené zákonem č. 131/1982 Sb.

Z ustanovení § 132a obč. zák. platného do 1. 1. 1992 je zjevné, že podle tehdejší právní úpravy byla možná držba věci (odst. 1) či obdobně držba práva odpovídajícího věcnému břemeni. V tzv. červeném komentáři k občanskému zákoníku, Praha – Panorama 1987, se k § 132a odst. 2 na str. 417 dílu I. uvádí: „ustanovení § 132a odst. 2, které tuto dobu zakotvuje, nestanoví tedy ochranu držby jakéhokoliv práva, ale jen práva odpovídajícímu věcnému břemeni. Důvodem k tomuto užšímu pojetí je skutečnost, že oprávněná držba u jiných práv by se mohla dostat do rozporu se záměry, které sledoval občanský zákoník při úpravě těchto jiných práv (např. připuštění oprávněné držby práva osobního užívání bytu.“ Z uvedeného tak vyplývá, že občanský zákoník v podobě před 1. 1. 1992 připouštěl (oprávněnou) držbu práva, které bylo možno vydržet, jen v případě práva odpovídajícího věcnému břemeni. Tomu také odpovídá dosavadní judikatura tzv. bytového senátu Nejvyššího soudu, podle které „Právo osobního užívání bytu (nyní právo nájmu bytu) není právem věcným, nýbrž právem obligačním, a proto je nelze vydržet.“ – srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 2. 2000, sp. zn. 26 Cdo 2080/98, publikovaný v časopise Soudní judikatura č. 8/2000.

K odkazům rozsudku velkého senátu na jiné právní zdroje:

Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 2 Cdo 54/93, publikovaný v Právních rozhledech č. 2/1994, na který se v rozsudku velkého senátu odkazuje, není dobře použitelný na danou věc – týká se držby práva odpovídajícího věcnému břemeni.

K článku M. Knappové, publikovanému v časopise Právo a zákonnost č. 10/1992, poznamenávám, že v jeho počátku (na straně 580) autorka uvádí, že se bude dále „zabývat specificky pojmem držby podle současného československého práva, tj. jeho pojmem vyjádřeným v citovaném § 129 obč. zák.“

Ani z článku K. Čermáka nevyplývá, že by se dotýkal právních vztahů z doby před 1. 1. 2001.

Lze tedy shrnout, že jestliže velký senát v dané věci aplikoval ustanovení § 129 a § 130 občanského zákoníku ve znění po 1. 1. 1992, tj. po novele provedené zákonem č. 509/1991 Sb., neaplikoval ustanovení, která by v dané věci byla použitelná.

Dalším důvodem nesouhlasu s prezentovanou právní větou je, že důsledně vzato za předpokladu její správnosti by osoba, jež by se stala (z jakéhokoli přijatelného třeba i domnělého titulu) v prosinci roku 1991 držitelem práva osobního užívání pozemku (vlastnicky náležejícímu komukoli) by se k 1. 1. 1992 stala vlastníkem tohoto pozemku – argumentum ad absurdum.

II

Rozhodnutí velkého senátu nepovažuji za správné ani pokud jde o další přijaté právní závěry. Toto rozhodnutí mimo jiné navazuje na v něm zmiňovaný rozsudek velkého senátu občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu (dále jen velký senát) ze dne 11. 9. 2003, sp. zn. [31 Cdo 1222/2001](#), které zásadním způsobem řešilo vztah vlastnické a restituční žaloby. S právními závěry uvedenými v tomto ohledu v označeném rozsudku, který nebyl civilními kolegií Nejvyššího soudu přijat k publikaci ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek rozhodnutí, nadále nesouhlasím a pouze odkazuji na svůj článek „K otázce vztahu restitučních a obecných předpisů z jiného pohledu“ uveřejněný v časopise Právní zpravodaj č. 8/2004, vydávaném nakladatelstvím C. H. Beck.

Domnívám se, že je i na úkor přesvědčivosti rozsudku velkého senátu, který má sjednocovat rozdílnou soudní praxi, jestliže v jeho odůvodnění není ani zmínka o rozsudku Nejvyššího soudu s opačným právním názorem, publikovaným ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek pod č. 9/1998. Podle právní věty tohoto rozhodnutí „O převzetí věci státem bez právního důvodu (§ 6 odst. 2 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích) jde jen tehdy, jestliže stát převzal věc, aniž k tomu existoval právní důvod; citované ustanovení nedopadá na případy, kdy stát převzal věc na základě existujícího právního úkonu.“ V souladu s uvedeným rozhodnutím rozhodovaly senáty Nejvyššího soudu i po 1. 1. 2001. Velký senát se ve věci sp. zn. [31 Cdo 1222/2001](#), s ohledem na meze dovolacího přezkumu dané rozsahem dovolacích námitek, otázkou, zda převzetí věci na základě neúčinného správního rozhodnutí je převzetím věci bez právního důvodu, nezabýval. Nelze tedy z něho dovozovat, že již tím, že ve sporné věci rozhodl, spornou otázku řešil a vyřešil, zvláště když v této (nyní posuzované) věci šlo o případ jiný – nabytí věci na základě neplatné darovací smlouvy. Rozhodnutí velkého senátu sp. zn. [31 Cdo 1222/2001](#), řešilo otázku vztahu předpisů restitučních a obecných. Otázku, co je a co není nabytím věci bez právního důvodu, neřešilo.